

کمک یگان حفاظت بیابند.» او تأکید می‌کند اگر کمک نیروی انتظامی، مردم معتمد و فرمانداری نبود یگان حفاظت هرگز نمی‌توانست از حفاظت باستان شناسی کشور به «ایران» می‌گوید این سایت براساس اطلاعات اولیه کارشناسان میراث فرهنگی کرمان متعلق به دوره میانی اسلام یعنی سلجوقی است. به احتمال بسیار باستان شناسان این بارهم با یک محوطه ۸۰۰ ساله مثل شهر دقیانوس (جیرفت قدیم) رو به رو هستند. سفال‌های قالب و مهره زده دوره سلجوقی هم به گفته چوبک شاهی برای این مدعا هستند. البته چوبک از منطقه ظاهر شده به یک «آبادی دوره اسلامی» تعبیر می‌کند تا شهر. به گفته او از این آبادی‌ها در منطقه کرمان بسیار زیاد است. او می‌گوید: «در حال برنامه‌ریزی و پیش‌بینی بودجه اضطراری هستند تا براساس اطلاعات و داده برای آینده این سایت برنامه‌ریزی کنند.» کرمانی هم از انجام اقدامات لازم برای ثبت ملی محوطه تازه کشف شده خبر می‌دهند.

بیرون آمده را متعلق به هخامنشی -اشکانی یعنی ۲۵۰۰ تا ۲۲۰۰ سال پیش می‌دانست اما آن‌طور که «حمیده چوبک» رئیس پژوهشکده باستان شناسی کشور به «ایران» می‌گوید این سایت براساس اطلاعات اولیه کارشناسان میراث فرهنگی کرمان متعلق به دوره میانی اسلام یعنی سلجوقی است. به احتمال بسیار باستان شناسان این بارهم با یک محوطه ۸۰۰ ساله مثل شهر دقیانوس (جیرفت قدیم) رو به رو هستند. سفال‌های قالب و مهره زده دوره سلجوقی هم به گفته چوبک شاهی برای این مدعا هستند. البته چوبک از منطقه ظاهر شده به یک «آبادی دوره اسلامی» تعبیر می‌کند تا شهر. به گفته او از این آبادی‌ها در منطقه کرمان بسیار زیاد است. او می‌گوید: «در حال برنامه‌ریزی و پیش‌بینی بودجه اضطراری هستند تا براساس اطلاعات و داده برای آینده این سایت برنامه‌ریزی کنند.» کرمانی هم از انجام اقدامات لازم برای ثبت ملی محوطه تازه کشف شده خبر می‌دهند.

مردم پیش از یگان حفاظت رسیدند و پیش از نمونه از قطاری کردند عکس هم

زهرآکسوری

دهکده سلجوقی فهرج را طوفان چند هفته گذشته عیان کرد اما اگر عکس‌های آن به رسانه‌ها نمی‌رسید شاید حالا حالا شهرهای دیگر از جمله مرکزی‌ها متوجه نمی‌شدند که طوفان ریگان چه چیزی را پیش پای مردم آن گذاشته است. شاید هم دچار سرنوشت منطقه کشف شده بین فهرج و ریگان در اسفندماه گذشته می‌شد. آن منطقه به خوش شانس منطقه نگین کویر نبود که پیش از آنکه مردم منطقه خبردار شوند عکس‌های آن به خبرگزاری برسد. بنابراین مردم بیل و کلنگ برداشتند و به جان منطقه‌ای که به گفته کارشناسان متعلق به «هخامنشی - اشکانی» است افتادند و اشیای آن را بردند. آن‌طور که «روحی» معاون میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری به «ایران» می‌گوید تعیین جایزه از طرف فرماندار فهرج باعث شد تا ۸۰ شیء آن به میراث فرهنگی بازگردد.

طوفان فهرج یک سایت ۸۰۰ ساله را پیش پای همگان گذاشت!

برد با کیست؛ میراث فرهنگی یا حفاران؟

خواستار ایجاد یک موزه در فهرج برای نگهداری و نمایش آثار کشف شده در منطقه خود شدند. روحی هم اعتقاد و کنارصندل دیگری در راه هست. اشیای ۵ هزارساله کنار صندل جیرفت در دهه ۶۰ توسط مردم محلی غارت شد. عکس‌ها و بخش‌هایی که طوفان پرده از آنها برداشته بود نشان می‌داد که مخاطب با تاریخی شگرف رو به روهست. آن‌طور که «لاله خواجه‌بویی» عکاس کرمانی خبرنگاری مهر به «ایران» می‌گوید در حال عکاسی از طوفان شن ریگان و فهرج بود که یکی از دوستانش آدرس این سایت را به او می‌دهد. به گفته خواجه‌بویی کودهای تازه نشان می‌دهد پیش از آنکه پای نیروی انتظامی به منطقه برسد، مردم مثل همیشه کار خود را کرده‌اند. به گفته او محوطه بزرگتر از آن بود که او بتواند از تمام آن عکاسی کند و وسعت سایت تاریخی تا خانه روستاییان می‌رسید. تخمین‌های اولیه وسعت این سایت تاریخی را ۵ هزارمتر اعلام می‌کند اما که وسعت بیشتر از این عدد باشد. در عکس‌هایی که عکاس مهر گرفته هم عکس بیل‌های باقی مانده از حفاری‌ها دیده می‌شود. اومی‌گوید: «حتی بدون

تکرار تاریخ غارت وقتنی عکس‌ها در شبکه‌های اجتماعی و خبرگزاری‌ها دست به دست شد بسیاری گفتند دوباره غارت جیرفت اتفاق افتاد. سایت ۵ هزار ساله جیرفت را هم یک سیلاب بیرون انداخت تا مردم به گورستان آن (مطوط آباد) حمله ببرند و آن را غارت کنند. به گفته ابویوسف مجید زاده» سرپرست ایرانی باستان شناسی جیرفت (کنارصندل) ۲ هزار گور را شکافتند تا ده‌ها شیء سنگ صابونی را از قبرستان بیرون بکشند. به گفته او تنها در یک گور ۳۰ شیء سنگ صابونی وجود داشت. اشیای سنگ صابونی آنقدر زیاد بودند که مردم توجهی به اشیای سفالی نداشتند. آنها برای اینکه مطمئن شوند در گورستان شیئی وجود دارد اول با سیخ یا یک فلز تیز گور را بازرسی و بعد آن را باز می‌کردند. تکرار این عمل باعث شد تا بسیاری از اشیای سفالی بشکند. کافی است سری اثر به دلیل شرایط سخت نگهداری و حساس بودن، باید در دمای مخصوص نگهداری شود بنابراین امکان نمایش دائمی آن در ویترین نیست. یکی دیگر از مهم‌ترین یافته‌های شهر سوخته نخستین جراحی مغز در ایران در ۵ هزار سال پیش است که به گفته کلانتری در موزه تاریخ پزشکی نگهداری می‌شود. این جراحی روی سر یک دختر ۱۳ ساله انجام گرفته است. به گفته کلانتری در موزه بزرگ زاهدان تنها مولاژ این جراحی به نمایش گذاشته می‌شود. نخستین اینمیشن جهان نیز از مهم‌ترین داده‌های باستان شناسی جنوب شرق ایران در سیستان و بلوچستان است که در موزه ملی در تهران نگهداری می‌شود. کلانتری می‌گوید: «زمانی که این اثر کشف شده، زاهدان موزه‌ای نداشت به همین دلیل آن رابه موزه ملی ایران منتقل کردند و از همان موقع در آنجا نگهداری شد.» به گفته او ۱۰ تدفین در شهر سوخته شناسایی شده که یک تدفین آن در پیش چشم بازدیدکنندگان موزه بزرگ زاهدان قرار گرفته است. البته چراغی

بی‌پاسخ می‌ماند اما اقدامات او و پشتکارش برای حفاظت از سایت تازه پیدا شده همه را راضی کرده است. به گفته یکی از محلی‌ها او قبول داده تا کمبود هزینه حفاری‌ها را جبران کند. به تعداد زیاد محوطه‌های تاریخی و باستانی استان را در نمی‌کند. کرمان پهناورترین استان کشور یکی از باستانی‌ترین استان‌های کشور است که باستان شناسان از آن به بهشت مستولان و کارکنان آن کمبود اعتبار برای کاوش‌ها و حفاظت مسأله بود! آنها به گفته خودشان نمی‌خواستند هزینه و اعتباری که دارند را خرج

اینجا عشایر هستند، چون دامدارند شب و روز در بیابان تردد می‌کنند. بنابراین اجازه نمی‌دهند که کسی به منطقه نزدیک شود.» او درباره این حفاری مردم منطقه هم می‌گوید: «از مردم منطقه نبودند از جاهای دیگر آمده بوده و فرار کردند. مردم اینجا فرهنگ بالایی دارند و به نیروی انتظامی نیازی ندارند.» فرمانداری با «ایران»، این بار به تلفن همراه فهرج برخلاف گفت‌وگوهای پیشین روز هم مسئول دفترش می‌گوید که جلسه دارد. بعد از آن هم شماره‌اش

بیل هم می‌توان آنجا حفاری کرد، چون شن است و به راحتی می‌توان با دست شن را کنار زد.» خواجه‌بویی می‌گوید: «وقتی در سایت تاریخی قدم می‌زدی، ممکن بود همان لحظه پا روی اسکلت یا یک اثر بگذاری.» او خودش صدای شکستن استخوان‌های ۸۰۰ ساله را زیر پایش شنیده است. اما هوا از نگاه مسئولان کرمانی و فهرجی‌ها خوب است. آنها به «ایران» می‌گویند: «همه چیز آرام است.» با این وجود ناآرامی‌ها در لایه لای حرف‌هایش به یکباره بیرون می‌زند. «خالقی» فرماندار فهرج در میان حرف‌هایش می‌گوید مردم همان ابتدای امر به منطقه حمله می‌کنند و اگر نیروی انتظامی نبود معلوم نبود برسر اشیاء چه می‌آمد؟! یکی از معتمدین محل هم در پاسخ به این سؤال که آیا مردم بعد از گفت‌وگو معتمدین محل آثار برده شده را پس آورده‌اند، می‌گوید: «کسی که شیء را می‌برد دیگر بر نمی‌گرداند.» اما بعد از این حرف‌هایش تأکید می‌کند که آنان که شیء برده‌اند، فهرجی نیستند. **■ مانیروی انتظامی رانمی‌خواهیم** چند روز بعد از رونمایی طوفان تاریخی مردمی، به نظر می‌رسد که شرایط آرام‌تر شده است. جلالی یکی از معتمدین محل در گفت‌وگو

نیم نگاه

■ تخمین‌های اولیه وسعت این سایت تاریخی را ۵ هزارمتر اعلام می‌کند اما فرمانداری فهرج احتمال می‌دهد که وسعت بیشتر از این عدد باشد

■ وقتی در سایت تاریخی قدم می‌زدی، ممکن بود همان لحظه پا روی اسکلت یا یک اثر بگذاری.

■ اگر نیروی انتظامی نبود معلوم نبود برسر اشیاء چه می‌آمد؟

■ سایت ۵ هزار ساله جیرفت را هم یک سیلاب بیرون انداخت تا مردم به گورستان آن (مطوط آباد) حمله ببرند و آن را غارت کنند

با «ایران» می‌گوید: «مردم نگین کویر از منطقه (سایت تاریخی) حفاظت می‌کنند و نیاز به نیروی انتظامی و این چیزها ندارند.» او درباره اینکه چرا نیازی به حضور نیروی انتظامی ندارند، توضیحی نمی‌دهد و می‌گوید: «مردم مظلوم شیعه و سنی اینجا از تاریخ حفاظت می‌کنند.» بارها تأکید می‌کند که نیازی به نیروی انتظامی ندارند: «مردم اینجا اجازه حفاری نمی‌دهند.» او در پاسخ به اینکه اگر شیئی نصف شده است که به منطقه دستبرد بزند، چه کسی مسئول است هم می‌گوید: «مردم

موزه بزرگ زاهدان با داشته‌هایی بسیار مهم و طراحی پر سؤال!

به تماشای چشم مصنوعی ۵ هزار ساله

هستی‌بختیار

موزه منطقه بزرگ زاهدان هنگام ورود با مجسمه «رستم و زال» تماشاگر را غافلگیر می‌کند. موزه‌ای که به گفته «صفورا کلانتری» مسئول موزه منطقه‌ای جنوب و شعور رستم در آن تیر و کمان را غلاف کرده و قلمی از پر سیمرخ به دست دارد. سیمرخ رستم در زاهدان پوشش مدرنی دارد آن‌طور که کلانتری می‌گوید: «این مجسمه برگرفته از مجسمه فردوسی در میدان فردوسی تهران است.»

تاریخ از جنوب شرقی

موزه بزرگ زاهدان با داشته‌های میراثی آن از سه استان کرمان، خراسان جنوبی و سیستان و بلوچستان حرف‌های زیادی برای گفتن دارد. اما صدای آن از پشت طراحی بدویترین‌ها و ساخت غیر اصولی بنا به گوش مخاطب نمی‌رسد و گردشگر را خیلی زود به بیرون از موزه هدایت می‌کند. معماری بی‌ربط بنا به یک موزه پیش از هر چیزی خبرنگارانی را که از تهران به سیستان و بلوچستان آمده‌اند شگفت زده می‌کند. نخستین موزه منطقه‌ای در جنوب شرق کشور به نام موزه منطقه‌ای «زاهدان» سال ۹۰ افتتاح می‌شود. طراحی و معماری آن بیشتر به یک نفیس و کتب خطی جذاب موزه برای مدرن که می‌خواهد ۵ هزار سال تاریخ

به گفته «سجاد منصور» سرپرست کاوش‌های بین‌المللی شهر سوخته، برای کاوش شهر سوخته ۲۰۰ سال نیاز است. ۱۰ تدفین در شهر سوخته شناسایی شده که یک تدفین آن در پیش چشم بازدیدکنندگان موزه بزرگ زاهدان قرار گرفته است

البته این چشم مصنوعی در مخزن آثار نگهداری می‌شود و تنها برای نمایشگاه‌های موقت ممکن است از مخزن بیرون بیاورند. آن‌طور که کلانتری مسئول موزه می‌گوید: این اثر به دلیل سخت نگهداری و حساس بودن، باید در دمای مخصوص نگهداری شود بنابراین امکان نمایش دائمی آن در ویترین نیست. یکی دیگر از مهم‌ترین یافته‌های شهر سوخته نخستین جراحی مغز در ایران در ۵ هزار سال پیش است که به گفته کلانتری در موزه تاریخ پزشکی نگهداری می‌شود. این جراحی روی سر یک دختر ۱۳ ساله انجام گرفته است. به گفته کلانتری در موزه بزرگ زاهدان تنها مولاژ این جراحی به نمایش گذاشته می‌شود. نخستین اینمیشن جهان نیز از مهم‌ترین داده‌های باستان شناسی جنوب شرق ایران در سیستان و بلوچستان است که در موزه ملی در تهران نگهداری می‌شود. کلانتری می‌گوید: «زمانی که این اثر کشف شده، زاهدان موزه‌ای نداشت به همین دلیل آن رابه موزه ملی ایران منتقل کردند و از همان موقع در آنجا نگهداری شد.» به گفته او ۱۰ تدفین در شهر سوخته شناسایی شده که یک تدفین آن در پیش چشم بازدیدکنندگان موزه بزرگ زاهدان قرار گرفته است. البته چراغی

عکس‌ها: فاطمه کریمی

عکس، اسلاید، فیلم و اقلام فرهنگی است یکی از مهم‌ترین یافته این سایت است که در موزه بزرگ زاهدان نگهداری می‌شود. این چشم توسط باستان شناسان ایرانی-ایتالیایی کشف شد. به گفته کلانتری مسئول موزه این چشم مربوط به جسد زن مدفون شده در گورستان شهرسوخته از جنس قیر طبیعی است که با نوعی چربی جانوری سوخته، برای کاوش شهر سوخته ۲۰۰ سال نیاز است اما کاوش‌های ۲۰ ساله مهم داده‌های زیادی را پیش روی انسان معاصر گذاشته است. چشم مصنوعی که متعلق به زنی

ورمی که بازدیدکنندگان را به طبقه همکف راهنمایی می‌کند برای کودکان خیلی امن نیست. بین مسیر بازدید و ویترین‌های موزه یک فاصله وجود دارد که می‌تواند برای کودکان خطر آفرین باشد. مسیر هم بسیار باریک است که در صورت حضور هم‌زمان تعداد زیادی از مخاطبان می‌تواند دچار مشکل شود. موزه بزرگ زاهدان ۵ هزار کتاب با موضوع میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری دارد. واحد اسناد و مدارک آن هم در برگیرنده آرشیو کاملی از

ادبیات شفاهی مشاهیر، فرهنگ و آداب و رسوم، خوراک و صنایع دستی و هم در بخش مردم شناسی شنیدنی‌های زیادی از سیستان و بلوچستانی‌ها، کرمانی و خراسان جنوبی‌ها دارد. بخش جذابی هم در قسمت همکف برای کودکان دارد، تاکسیدرمی‌هایی از گونه‌های حیوانی و گیاهی منطقه در کنار آکواریوم بزرگی (آبزیان آب شور استان)، این بخش، جزو بخش‌های جذاب موزه برای کودکان و نوجوانان است. البته مسیر